

CULTURA TRADIȚIEI ȘI PATRIMONIULUI. CTITORII, TOPONIME ȘI EPONIME**CULTURE OF TRADITION AND PATRIMONY. FOUNDATIONS, TOPONYMS AND EPONYMS**

Dan RIGA¹, Sorin RIGA¹, Aurel ARDELEAN², Vasile MAN³

¹ Coordonatorul Departamentului de profilaxie și cercetare a stresului
Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Al. Obregia”

Șos. Berceni nr. 10, Sector 4, 041914-București 8

e-mail: D_S_Riga@yahoo.com

² Rectorul Universității de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

pag. web: www.uvvg.ro

e-mail: aardelean@uvvg.ro

³ Editorul șef al Revistei „Studii de Știință și Cultură” UVVG-Arad

ISSN 1841-1401, CNCSIS B+

pag. web: www.revista-studii-uvvg.ro

e-mail: vasileman@revista-studii-uvvg.ro

Abstract

Universality of history, restitution and patrimony is a component of world culture and civilization and she is perennial - related to time (period) and space (geography). Romania has a little known and insufficient promoted tradition.

World civilization of patrimony is personalized in all fields by foundations, toponyms and eponyms. We describe Arad's and Bucharest's examples, as strategy, patterns and exemplifications of restitution in Romania after 1990.

Key words: *tradition and patrimony; foundations, toponyms and eponyms; national and global level; civilization, science and culture.*

Cuvinte cheie: *tradiție și patrimoniu; ctitorii, toponime și eponime; nivel național și global; civilizație, știință și cultură.*

Ce înseamnă studierea științifică a diferitelor activități și realizări ale oamenilor de altădată? Știința despre om în societate? A societăților omenești? mult mai puțin decât atât; de două mii două sute de ani, de când urmașii lui Aristotel au găsit răspunsul la întrebare, el nu s-a schimbat deloc; istoricii povestesc evenimente adevărate, în care actor este omul; istoria este un roman adevărat.

Paul Veyne, *Comment on écrit l'histoire* suivi de *Foucault révolutionne l'histoire*. Paris, FR, Éditions de Seuil, 1978 [1].

Paul Veyne, (n. 13 iunie 1930 în Aix-en-Provence), arheolog și istoric francez, în prezent profesor onorific la Collège de France.

Așa cum am afirmat în diverse eseuri, descoperirea historicismului de către spiritul grec antic este probabil una dintre cele mai importante descoperiri ale spiritului uman.

G. Cornuțiu, *De ce o istorie a psihiatriei românești?* pp. 7-9, In: G. Cornuțiu (ed), *Prima Consfătuire Națională de Istorie a Psihiatriei Românești*, vol. 1, Oradea, 3-5 sept. 2009, *Analele Universității din Oradea. Fascicula Medicală*, nr. 3(1), 2009 [2].

Gavril Cornuțiu (n. 02 dec. 1948 în Transilvania), psihiatru și scriitor, în prezent profesor titular, șef de catedră la Universitatea din Oradea.

① Universalitatea istoriei, restituției și patrimoniului

Istoria este știința dezvoltării generale (societăți, civilizații, popoare, fenomene) sau particulare (de ex. *istoria medicinei, științei, culturii*) într-un spațiu *național* → *universal*. Este identificată, susținută și demonstrată prin surse, izvoare, arheologie, muzee, monumente, ctitorii, patrimoniu, toponime și eponime - valori prin care istoria „trăiește” și se definește în memoria colectivă, care au semnificație și utilitate publică, fapt pentru care intră sub ocrotirea statului. Istoria înscrie în memoria globală a epocii și civilizației umane - sub formă de repere și jaloane - premierele, pionieratul și pe făuritorii începuturilor și etapelor, pe „dezvoltatorii” progresului și civilizației.

Patrimoniul cuprinde de asemenea moștenirea (istoria) culturală, bunurile spirituale care aparțin întregii națiuni și omenirii întregi. Patrimoniul semnifică și drepturi și obligații, iar patrimoniul național este public și este administrat de către organele/instituțiile statului. Etimologic și ca fond, patrimoniul este legat de *patrie* și *patriotism*.

Toponimic ca substantiv reprezintă un nume propriu de stat, de oraș, de apă, de munte etc.; iar *ca adjectiv* semnifică ceva care aparține toponimiei sau privitor la toponimie. Toponimia constituie totalitatea numelor proprii de locuri, ape, munți etc., dintr-o țară sau dintr-o regiune, ea fiind totodată o ramură a lingvisticii, care se ocupă cu studiul numelor proprii de locuri [3].

Eponim ca substantiv înseamnă magistrat, care în antichitatea greco-romană dădea numele său anului. Prin extensie a devenit *adjectiv*, care dă numele său unei regiuni, unui oraș, unei clădiri, unei instituții, unui fenomen etc. [3].

Ctitor ca substantiv, prin extensie semnifică fondatorul unei instituții, asociații etc., iar *ctitorie ca substantiv* definește biserică, mănăstire sau instituție întemeiată de un ctitor [3].

Modalitatea de denumire prin toponime și eponime a ctitoriilor a devenit o procedură firească de identificare, de respect, de restituție și de recunoaștere a descoperirilor, a evenimentelor istorico-geografice, a vieții și operei unor personalități de seamă din știință și cultură, procedură și fenomen care transcend timpul istoric și spațiul geografic.

Țările, națiunile și popoarele își immortalizează astfel ctitoriile și oamenii de valoare și de excepție, care prin idealurile, talentul, descoperirile, sacrificiul, munca și activitatea lor de o viață și-au adus o contribuție de marcă în istorie, știință și cultură, la dezvoltarea și continuitatea civilizației umane. Practic nu există știință și tehnică, filozofie și artă, cultură și civilizație, popoare și națiuni, descoperiri și invenții, creații și ctitorii, geografie și istorie, cunoaștere, educație și comunicare fără multitudinea de toponime-eponime [4]. Cultura și fenomenul ctitoriilor-toponimelor-eponimelor reprezintă o permanență de-a lungul istoriei și civilizației.

Restituția cuprinde acțiunea de înapoiere, de *restituire*, are conținut *juridic* (ca obligativitate și legalitate) și *moral* (ca datorie), deoarece implică *proprietatea*, mai ales pe cea *publică* (spirituală, culturală, științifică) ca demers societal.

Strategia ctitoriilor - toponimelor - eponimelor este un act de cultură și istorie în restituția patrimoniului, în immortalizarea și perenitatea valorilor omenirii.

Reiese cu claritate *caracterul universal*, care transcende timpul și spațiul în întreaga istorie a civilizației umane, a științelor, categoriilor și acțiunilor prezentate.

De aceea, marile personalități ale culturii și științei universale - filozofi, creatori, savanți, medici, oameni de artă, constructori, arhitecți, economiști, cercetători, istorici, oameni politici etc. - au evidențiat în repetate rânduri că *trecutul* reprezintă fondatorul și postamentul pe care se construiește → reconstruiește → renovează → revendică *prezentul* și apoi *viitorul*.

② Cultura patrimoniului în lume

Stabilirea, relevarea și promovarea (în timp și spațiu) a identității, tradiției, „rădăcinilor”, pionieratului, priorităților și descoperirilor reprezintă un act de cultură și civilizație, mai întâi națională și mai apoi universală.

Acest adevăr simplu și profund, evocat în citatele de la începutul lucrării, este relevant încă din antichitate [5] și a devenit peren în contemporaneitate:

- *Facta, non verba (Fapte, nu cuvinte);*
- *Facta loquuntur (Faptele vorbesc);*
- *Historia magistra vitae (Istoria - este - învățătoarea vieții), De oratore, 1, 9, 36 - Marcus Tullius CICERO, 106 î.d.Hr. - 43 î.d.Hr.;*
- *Consilium futuri ex praeterito venit (O hotărâre cu privire la viitor vine din trecut), Epistolae, 83, 2 - Lucius Annaeus SENECA, 4 î.d.Hr. - 65 d.Hr.;*
- *Consultor homini tempus utilissimus (Cel mai folos sfătuitor este pentru om timpul) - Publilius SYRUS, sec. I d.Hr.*

Atitudinea și responsabilitatea pentru istorie sunt cunoscute și aplicate de la începuturi și ne sunt reamintite și în urmă cu mai bine de două secole și jumătate de Johann Gottfried HERDER (1744-1803), filozof, iluminist, critic literar și scriitor german în *Outline of a Philosophical History of Humanity: The historian should be the regenerated contemporary of the past, and history a science as instrument of the most genuine patriotic spirit* și *One must go into the age, into the region, into the whole history, and feel one's way into everything.*

Poetul romantic polonez, militant pentru renașterea și independența Poloniei, Adam MICKIEWICZ (1798-1855) ne îndeamnă foarte sugestiv: *Pregătindu-te pentru viitor, trebuie să mergi înapoi, cu gândul către trecut, dar numai atât cât face un om, care, pregătindu-se să sară peste groapă, se dă înapoi pentru a căpăta mai multe elan.*

Scriitorul clasic rus Aleksandr Sergheevici PUȘKIN (1799-1837) postulează categoric: *Respect for the past is that very feature, which distinguishes civilization from barbarism*, iar compatriotul său, unul dintre pionierii chirurgiei moderne, Nikolai Ivanovici PIROGOV (1810-1881) ne arată privitor la cunoaștere (științifică), valoarea aceleași axiome: *Why do know so little about our past, forget it so deeply and deal with things, awaiting us in the nearest future so easily?*

Scriitorul englez Charles DICKENS (1812-1870), în nota creației sale de realism și justiție socială, ne învață că: *Este zadarnic să evoci trecutul, afară numai dacă nu exercită vreo influență asupra prezentului.*

Renumitul istoric german Karl LAMPRECHT (1856-1915) a fundamentat tendința cultural-istorică în istoriografia germană și a inițiat publicarea în Germania a tratatelor scrise de Nicolae IORGA - *Istoria poporului român și Istoria imperiului otoman*. El este citat de cel mai mare istoric român Nicolae IORGA (1871-1940) în cartea sa *Oameni cari au fost* [6] în comentariul *Lamprecht despre rolurile naționale* (18 sept. 1915): *Chemarea noastră e de a ne apăra comorile moștenite de la strămoși, a le îngriji și dezvolta mai departe.*

Aforismul lui Anatole FRANCE (1844-1924), scriitor francez, Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură (1921): *Să nu pierdem nimic din trecut, cu trecutul se clădește viitorul* este emblematic pentru cultura toponimelor și eponimelor, pentru cinstirea istoriei, locurilor, evenimentelor și personalităților.

Robert Nesta "Bob" MARLEY (1945-1981), compozitor și muzician ne reamintește foarte concludiv că: *Dacă îți știi istoria, atunci știi de unde vii.*

Continuitatea trecut → prezent → viitor este definită, firesc și în registrul de responsabilitate - morală - datorie de către Papa IOAN PAUL al II-lea (născut Karol Józef Wojtyła, 1920-2005, pontificat 1978-2005), în timpul primei sale vizite din 7-9 mai 1999 în ortodoxie (cea românească): *Fiecare este responsabil de frații săi și de viitorul țării* [7].

Țările globului, inclusiv națiunile cu civilizații multimilenare ne oferă multiple exemple edificatoare de militantism pentru recuperarea istoriei, patrimoniului, proprietăților naționale. Un exemplu reprezentativ este strategia elaborată în ultima parte a anului 2009 de Zahi HAWASS - Directorul Consiliului Suprem al Antichităților Egiptene, privind retrocedarea *Bustului din calcar al reginei NEFERTITI*. Bust al soției faraonului egiptean AMENHOTEP IV (1361-1340 î.d.Hr.), mama faraonului TUTANKHAMON a fost descoperit în anul 1912 în sudul Egiptului de arheologul

german Ludwig BORCHARDT și dus în Germania în anul 1913, aflându-se expus în Muzeul Egiptean din cadrul Neues Museum din Berlin. Atitudinea și activitatea Directorului egiptean este un model de respect pentru propria istorie/identitate, de reprezentare și „ambasador” cultural al națiunii egiptene (independent de mărime, religie, putere economico-financiară) în era globalizării (gândim global, acționăm local).

Comunitatea mondială - ONU (UN - United Nations) și-a creat la 16 nov. 1945, prin 20 de state fondatoare, o Agenție specializată pentru educație, știință și cultură: UNESCO - *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*, care cuprinde în prezent 193 de state membre și 7 membri asociați, România fiind membră din 17 iulie 1956. UNESCO protejează patrimoniul mondial: locuri importante *naturale* sau *istorice*, a căror salvare și conservare este fundamentală pentru lumea întreagă. 10 Organizații nonguvernamentale sunt ”formal asociate”, având Birouri la UNESCO, dintre care 2 au legătură directă cu *patrimoniul*: ICOM - *International Council of Museums* și IAU - *International Association of Universities*.

Dovezile prezentate, susținute prin zeci de mii de exemple, ilustrează întreaga istorie a omenirii, din antichitate până în timpurile moderne și contemporaneitate. Toate națiunile își legitimează, instituționalizează și mondializează „bunurile și valorile” de patrimoniu și cultură, ca semn de respect, omagiu, cinstire și recunoștință, la nivel național și internațional prin UNESCO, Biblioteci, instituții și on-line, Baze de date internaționale, Enciclopedii tipărite și on-line, congrese, cărți și reviste, marketing cultural internațional și promovarea brandului de țară etc.

③ **Cultura românească a istoriei, datoriei-responsabilității și patrimoniului**

Tradiția și spiritul marilor înaintași, continuate de marii oameni ai României moderne și contemporane relevă importanța istoriei, culturii și patrimoniului național:

- poetul, filologul și istoricul Ienăchiță VĂCĂRESCU (1740-1797) în mesajul transmis prin miraculosul său Testament ne îndeamnă în registru extins la dezvoltarea și perenitatea culturii:

*Urmașilor mei Văcărești
Las vouă moștenire
Creșterea limbii românești
Și-a patriei cinstire;*

- omul politic și istoricul acad. George BARIȚIU (1812-1893), membru fondator al Academiei Române ne avertizează că: *O națiune fără istorie este moartă;*

- scriitorul, lingvistul și istoricul acad. Bogdan Petriceicu HAȘDEU (1838-1907) ne arată că: *Trecutul este ușa viitorului;*

- poetul național și omul de cultură Mihai EMINESCU (1850-1889) ne atenționează că: *Sămânța din care a răsărit acest popor este nobilă și poporul nu va pieri, decât atunci când românii vor uita noblețea seminției lor.*

Personalitate marcantă a istoriei neamului românesc, acad. Vasile GOLDIȘ (1862-1934) ne călăuzește vizionar în continuitatea principală a istoriei, legând trecutul (*strămoșii*) prin prezent (*școala, viața, datoria*), cu viitorul (*marea unire, societatea de mâine*) [8]:

- în *Dreptul la viață*, publicat în *Românul*, vol. 1, nr. 127, pp. 1-2, 11-25 iunie 1911: *Toate acestea (istoria, cultura, eroismul, literatura, arta, știința) constituind patrimoniul comun al neamului, fac să crească în sufletul fiecărui român, cu conștiința valorii și viitorului său, dragostea nealterată și alipirea necondiționată de toate câte ale neamului sunt;*

- în *Societatea de mâine*, publicată în *Societatea de mâine*, vol. 1, nr. 3, 1924: *Societatea de mâine se plămădește prin cea de azi. Precum prezentul este produsul trecutului, tot astfel germeii viitorului se pârguiesc în prezent;*

- în *Școala cea bună*, publicată în *Anuarul Liceului ortodox român „Andrei Șaguna” din Brașov*, 1925: *Și-mi simțesc sufletul legat de înaintașii mei la catedrele acestei școli. Mă simt și eu modestă verigă în catena dintre trecut și viitor. Închin omagiul meu celor trecuți din viață și îndrăznesc cu sfială să adresez celor de azi rugămintea să înainteze pe calea bătătorită de*

generațiile dispărute. Istoria este memoria neamurilor și psihologii știu că memoria constituie elementul principal de suflet. Să nu uitați de cei morți dacă nu vreți să cădeți sub tirania celor care vor vieții;

- în *Statul universal*, publicat în *Observatorul politic și social*, vol. 1, nr. 9, 1930: *Istoria adevărată a omenirii nu este altceva decât neîncetata încercare de realizare a idealurilor pe care societatea și le creează pe măsură ce evoluează.*

- în *Sufletul școlii primare*, publicat în *Gazeta învățătorilor*, vol. 2, nr. 11-12, 1931: *Sufletul școlii primare trebuie să rămână deci credința religioasă și prin ea legătura cu strămoșii și cu generațiile viitoare;*

- în *Conștiința națională*, publicat în *Transilvania*, vol. 57, nr. 10, pp. 541-543, 1926: *Tot ce s-a înfăptuit în lume prin oameni, determinând un pas înainte pe scara atât de anevoioasă a progresului incontestabil, toate epocile de glorie ale diferitelor seminții, purtătoare ale destinului uman, au izvorât din resortul unei voințe colective, germinate prin miraculosul sentiment al solidarității.*

Fundamentarea unității organice a evoluției istoriei este afirmată în întreaga operă a omului de cultură și patriot Vasile GOLDIȘ, în *Prefață la Istoria universală*, vol. I, Ed. Librăriei Nicolae I. Ciurcu, Brașov, 1892 [9]:

- *A înțelege cauzele unei stări date în istoria omenirii și din înțelegerea acestei cauze, cunoscând conținutul esențial al acestei stări, se pot determina, între anumite împrejurări, întâmplările viitoare;*

- *Cunoașterea conștiință a trecutului este indispensabilă pentru înțelegerea prezentului, iar întru făurirea viitorului înțelegerea prezentului ne este far luminos;*

- *faptul istoric este și urmarea firească a celor trecute și izvorul întâmplărilor viitoare.*

Integrarea ca evoluție a trecutului în prezent și prin prezent proiectarea lui ca esență în viitor - raportată la istorie, țară, patrimoniu, datorie și menirea neamului ne sunt fundamentate de acad. prof. dr. Nicolae IORGA (1871-1940), istoric, scriitor, publicist, om politic, în cele 2 volume *Oameni cari au fost* - câteva extrase [6]:

- în *Vederile politice ale lui Eminescu și generația de azi* (19 iunie 1909): *Trecutul sănătos și plin de cuviință ne va fi sfătuitor și îndreptător la tot pasul;*

- în *Un sfert de veac de la moartea lui Mihai Kogălniceanu* (19 iunie 1916): *El nu poate muri niciodată, el nu se poate odihni măcar, cel puțin până ce cugetarea lui în toate domeniile nu va fi fapt, iar în încheierea evocării: Și mâna aceluia care nu poate muri ne arată sever ceasul unic care bate astăzi în viața lumii moderne;*

- în *Cel ce nu se poate odihni: Mihai Viteazul* (26 aug. 1916), cu aproape 3 (trei) ani înainte de Marea Unire: *Biruința lui lumina dintr-un trecut tot mai depărtat, și noi o vedem într-un tot mai apropiat viitor.*

Poetul Tudor ARGHEZI (pseudonimul lui Ion N. THEODORESCU, 1880-1967) cu forța tonului biblic și valorificarea expresiei în dicton, cu lapidaritatea paremiologică și hotărârea vizionarului, proiectează în timp, spațiu, cultură și devenire, „testamentul - mesaj” al VĂCĂREȘTILOR:

Nu-ți voi lăsa drept bunuri, după moarte,

Decât un nume adunat pe-o carte,

În seara răzvrătită care vine,

De la străbunii mei până la tine,

Prin râpi și gropi adânci,

Suite de bătrânii mei pe brânci,

Și care, tânăr, să le urci te-așteaptă,

Cartea mea-i fiule, o treaptă...

Istoricul acad. Dan BERINDEI (n. 1923), vicepreședinte al Academiei Române ne învață prin *Portrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literați, valoarea civică a istoriei neamului și adevăratul sentiment patriotic, național* [10].

În *portretul istoric: Nicolae Bălcescu ideologul României moderne*, trăiește și construiește istoria și morala, civismul și datoria, din proiecția și învățătura trecutului, în prezent și viitor, prin exemplul, atitudinea și cultura oamenilor care *au fost, care sunt și care vor fi*:

- *O nedreaptă uitare, uneori chiar disprețul acoperă de aproape două decenii amintirea lui Nicolae Bălcescu, una dintre marile personalități ale națiunii române și un adevărat model în timpurile noastre de nesfârșită și frământată tranziție... A avut, sărmanul, soarta lui Burebista, cel mai de seamă rege daco-get, ori cea a slugerului Tudor Vladimirescu, cel care i-a deschis României porțile modernității, învinuți că au fost luați în seamă - nu întâmplător! - și „vedetizați” de defunctul regim, cel dintâi după două milenii, iar cel de-al doilea la mai bine de un secol de la dispariția lor fizică. Așa se face că, la împlinirea a 150 de ani de la moartea sa, la 29 noiembrie 2002, omagiul adus lui Bălcescu de autorități, de oameni politici și de mass-media a fost mai mult decât modest. O situație păguboasă cu atât mai mult cu cât Bălcescu reprezintă o figură exemplară în primul rând pentru plutonul fruntaș al oamenilor politici, al celor care trebuie să zidească o țară nouă, vindecând-o de suferințe și redându-i locul ei „sub soare” - așa cum a făcut-o Bălcescu - cu dăruire, cinste și jertfă de sine. Bălcescu este un model de urmat și pentru cetățenii țării, grăbiți să vorbească de drepturi, dar atât de rar de datorii. Tot un model este Bălcescu pentru tinerii țării, unii dintre ei marcați azi de un individualism egoist, uitând că sunt părți ale unui tot, dornici mai degrabă să se căpătu-iască și să imită modele decât să dea curs inteligenței creatoare, slujind țara în care s-au născut, societatea căreia îi aparțin. Prea puțini înțeleg, din păcate, că mulți Bălcești ridicați dintre tinerii ei ar fi tot atâția noi luptători pentru înălțarea ei și, implicit, această înălțare ar însemna și la nivel individual afirmare și succes, ieșirea din rândul „rudelor sărace”;*

- *Ținta noastră - spunea în 1847, în cuvântarea sa Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei - socotesc că nu poate fi alta decât unitatea națională a românilor. Unitatea mai întâi în idei și simțăminte, care să aducă apoi cu vremea unitatea politică... Vorbindu-le tinerilor români aflați la studii în capitala Franței, el invoca de la început spațiul dacic și cele șapte milioane de români, cât estima numărul lor din toate provinciile;*

- *Acest „erudit de prim ordin” - cum l-a calificat marele istoric Jules Michelet -, acest luptător „inteligent, ardent și entuziast” - cum îl definea Ion Ghica - ocupă un loc de onoare în panteonul creatorilor României, iar opera sa, înțeleaptă și patetică, rămâne un mesaj vibrant pentru toate generațiile ivite pe pământ românesc.*

Profesorul de fiziologie Francisc SCHNEIDER (n. 1933), scriitor, medic și eseist în *Epilogul cărții sale de amintiri, 2009 - Copilărie sub trei cârmuiri*, ne demonstrează dinamica timpului, istoriei și cunoașterii: *De aceea e bine să cunoaștem ce a fost și să înțelegem că prezentul de azi este trecutul pentru viitor* [11].

Remarcăm importanța și semnificația *Primei Consfătuiri Naționale de Istorie a Psihiatriei Românești*, Oradea, sept. 2009, privind restituțiile și „cărămizile” de date, fapte și realizări puse de autorii din toată țara la temelie istoriei psihiatriei române. Ele ne sunt foarte bine relevate de editorul volumului - prof. dr. Gavril Cornuțiu [2], în lucrarea sa de deschidere: *De ce o istorie a psihiatriei românești?:*

- *...pentru noi, psihiatrii, noțiunea de istorie ne duce cu gândul automat la memorie. Memoria este o istorie ontogenetică. Fără memorie psihismul este imposibil (p. 7);*
- *Toate acestea la un loc, sistematizate și expuse clar, ...ne pot oferi dovada faptului că juridic, administrativ, terapeutic și ca și contribuție conceptuală, putem sta cu fruntea sus între rețelele psihiatrice cu pretenții orgolioase și cu tradiții recunoscute de toată lumea (p. 9).*

Este esențială dinamica de „legatar al tezaurului național” în sensul plin de semnificație - conferit (prin atribuții) de ministrul Theodor PALEOLOGU - ca om politic - ministerului său, care devine în mod firesc *Ministerul Culturii, Cultelor și Patrimoniului Național*.

Organizată și administrată firesc sub patronajul statului, de o importanță excepțională este *Strategia Patrimoniului Cultural Național* (2008). Resursele sunt: *patrimoniul imobil* (monumente arheologice și arhitecturale), *mobili* (muzee, arhive și colecții), *imaterial* (imaterial și etnografic) și *peisajele culturale* (urbane și rurale). Deoarece *educația este resursa națională cea mai importantă, iar patrimoniul cultural este asociat sectorului educațional, patrimoniul cultural devine factor de creștere socială și economică.*

O dovadă în acest sens este lansarea pe 9 dec. 2009 a *Proiectului Microregiunea Horezu - revitalizare prin valorificarea patrimoniului istoric*, finanțat însă de Guvernele Islandei, Norvegiei și Principatului Liechtenstein. Ajutoarele europene, euroregionale, cele provenite din înfrățirea orașelor și satelor etc. sunt binevenite, însă este datoria României să-și furnizeze resursele financiare, să-și conserve, dezvolte și promoveze propriul patrimoniu, deoarece nu este chiar verosimil ca străinii să ne conserve - promoveze istoria și patrimoniul.

Internaționalizarea culturii și patrimoniului românesc (monumente și aniversări UNESCO, festivaluri românești internaționale - tip George Enescu, turism românesc - cultural, ecumenic, balnear etc.) - reprezintă în fond *Brandul de țară și promovarea României* în societatea cunoașterii, civilizația globală, dezvoltarea durabilă și societatea de mâine.

Este de datoria contemporanilor români să realizeze restituirea științei și culturii originale românești și să promoveze la nivel internațional aceste demersuri - atemporale și aspațiale - într-o cultură și lume globală și globalizată. În baza acestor realități, România și instituțiile sale au în prezent datoria națională de a-și defini identitatea științifică și culturală prin personalitățile marcante și realizările lor de excelență și de a recupera timpul și oportunitățile pierdute, pentru a nu fi trecute definitiv în uitare, la „groapa comună” a neglijenței, indiferenței, anonimatului și lipsei de responsabilitate.

④ **Civilizația mondială a patrimoniului, personalizată prin ctitorii - toponime - eponime**

Indiferent de timp, istorie, epocă sau perioadă, de spațiu, regiune, țară sau așezare, de popor, națiune, dinastie sau conducători, de structura sau nivelul civilizației, societatea s-a autodefinit permanent prin jaloane, repere, modele, prin referință, lideri și procese.

Prezentăm o infimă selecție de exemple definitorii/suggestive, din sutele de mii de ctitorii - toponime - eponime, care identifică/personalizează sutele de domenii, privind întreaga civilizație și toate activitățile umane [12-14, 15-21].

4.1. Geografie, Arhitectura, Urbanism [12-14]

- regiuni geografice, insule, lacuri, cascade, orașe:

- *Basarabia*, regiune istorică românească situată între Prut și Nistru, după numele lui Basarab I (c. 1310-1352), domn al Țării Românești (1330-1352);

- *Victoria* (stat în SE Australiei;

- insulă canadiană în Arhipieleagul Arctic Canadian;

- lac în Africa Ecuatorială;

- cascadă în sudul Africii, la frontiera dintre Rhodesia și Zambia, pe fluviul Zambezi;

- oraș în insula Hong Kong;

- oraș-capitală în insula Mahé, capitala arhipieleagului - statului Seychelles din NV Oceanului

Indian),

- denumire dată în cinstea reginei Victoria, regină a Marii Britanii și Irlandei (1837-1901) și împărăteasă a Indiei (1876-1901);

- *Washington* (stat în NV USA și oraș-capitală federală a USA în E țării, în Districtul Columbia-DC), denumire dată în onoarea lui George Washington (1732-1799), primul președinte al USA (1789-1797) etc.;

- orașe și localități:

- *Atena* (capitala Greciei, în antichitate capitală a Aticii din sec. 8 î.d.Hr., după numele zeiței Atena, patroana orașului, zeiță a înțelepciunii și războiului, protectoare a artelor, științei și meșteșugurilor),

- *Constantinopol* (oraș întemeiat de împăratul roman Constantin cel Mare);
- *București* (fondat de ciobanul Bucur);
- *Petrograd* (1703-1924)-*Leningrad* (1924-1991)-*Saint Petersburg* (din 1991);
- *Tsaritsyn* (1589-1925)-*Stalingrad* (1925-1961)-*Volvograd* (din 1961);
- *Lincoln*, oraș-capitală a statului Nebraska, USA;
- *Philadelphia*, PA, USA;
- *Los Angeles*, CA, USA;
- *San Francisco*, CA, USA;
- *São Paulo*, Brazilia etc.;

- **bulevarde și străzi:**

- în București - *Calea Dorobanților*, *Drumul Sării*, *bd. Constantin Brâncoveanu*, *bd. Nicolae Bălcescu*, *bd. gral Gheorghe Magheru*, *bd. Mihail Kogălniceanu*, *bd. Alexandru Ioan Cuza*, *bd. Carol I*, *bd. Ferdinand I*, *bd. Regina Maria*, *bd. Regina Elisabeta*, *str. Mihai Eminescu*, *str. George Coșbuc* etc.;

- **aeroporturi:**

- *Henri Coandă* (Otopeni, România), *Aurel Vlaicu* (Băneasa, România),
- *Charles de Gaulle* (Paris, Franța),
- *John Fitzgerald Kennedy* (New York, USA),
- *Pierre Elliot Trudeau* (Montreal, Canada) etc.;

4.2. Sport

- **jocuri sportive:**

- *jocurile olimpice*, *olimpiadele antice* (întreceri sportive desfășurate din 4 în 4 ani, în Olympia, oraș din Grecia antică) și apoi *moderne* etc.;

4.3. Monumente și Instituții - de Cultură, Știință, Culte [12-14]

- **monumente:**

- *piramidele* (monumente funerare) *egiptene ale lui Kheops*, *Khefern* și *Mykerinos*, faraoni în Egiptul antic, din dinastia IV;

- *turnul Eiffel*, construcție metalică ridicată la Paris, cu ocazia Expoziției Universale din 1889, de inginerul francez Gustave Eiffel (1832-1923) etc;

- **biserici și mănăstiri ortodoxe:**

din București - *biserica Sf. Gheorghe Nou*, *biserica Sf. Nicolae*, *biserica Radu Vodă*, *biserica Domnița Bălașa*, *mănăstirea Antim*, *mănăstirea Mihai Vodă* etc.;

- **instituții de știință și cultură:**

- *Universitatea de Stat Lomonosov din Moscova*, fondată în 1755 de Mihail Vasilievici Lomonosov (1711-1765), enciclopedist și scriitor rus;

- *Universitatea Humboldt din Berlin*, fondată în 1810 de Wilhelm von Humboldt și denumită astfel, atât în onoarea fondatorului (lingvist), cât și a fratelui său Alexander von Humboldt (naturalist);

- *Rockefeller Institute for Medical Research* (fondat în 1901 de John D. Rockefeller), extins în 1965 ca *Rockefeller University din New York*, NY, USA etc.;

- *Muzeul Național de Istorie Naturală „Grigore Antipa”*, construit între 1904-1908, în urma memoriului din 1903 al directorului Gr. Antipa;

4.4. Științe - Matematică, Fizică, Chimie [12-14]

- **ecuații:**

- *ecuația Helmholtz*, descoperită de Hermann Helmholtz (1821-1894), fizician și fiziolog german etc.;

- **unități de măsură:**
 • *amper*, unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, după numele lui André Marie Ampère (1775-1836), fizician și matematician francez etc.;

- **constante fizice:**
 • *constanta Planck*, după numele lui Max Planck (1858-1947), ilustru fizician german, Premiul Nobel pentru Fizică (1918);

• *constanta Avogadro, constanta Faraday, constanta Stefan-Boltzman* etc.;

4.5. Științe - Medicină, Biologie [15-21]

- **teorii:**
 • *teoria celulară a lui M. J. Schleiden, T. Schwann și R. Virchow, teoria selecției naturale a lui C. Darwin, teoria vederii colorate tricromatice a lui Young-Helmholtz* etc.;

- **denumiri anatomice, histologice, celulare, subcelulare:**
 • *arcul Haller, arii cerebrale Brodmann, aria (câmpul, zona) Broca, aria (câmpul, zona) Wernicke, celulele Betz, celulele Kupffer, comisura Meynert, corpii Nissl, foliculii De Graaf, membrana Descemet, nervul Arnold, nucleul bazal telencefalic Meynert, nucleul interstițial Cajal, scizura Rolando, triumghiul Scarpa, trompa Eustachio, tuberculul Darwin,* etc;

- **denumiri fiziologice și biochimice:**
 • *respirația Kussmaul, ciclul Krebs (ciclul acidului citric, ciclul acizilor tetracarbonici-tricarboxilici)* etc.;

- **boli (b.), sindroame (sin.), semne (s.), reflexe (r.):**
 • *b. Alzheimer, b. Parkinson, b. Cushing, b. Marchiafava-Bignami, b. Niemann-Pick, b. Addison, b. Jacob-Creutzfeld, coreea acută Sydenham, coreea cronică Huntington, psihoza alcoolică Wernicke-Korsakoff, triada Fallot, tetrada (tetralogia) Fallot* etc.;

• *sin. Arnold-Chiari, sin. Cushing, sin. Klippel-Freil, sin. Parkinson* etc.;

• *s. Alfred de Musset, s. Babinski, s. Chvostek, s. Degas, s. Lhermitte, s. Trendelenburg* etc.;

• *r. ahilan (Akhilleus, a cărui mamă-zeița Thetis l-a ținut de călcâi când l-a scufunda în Styx, pentru a deveni nemuritor, erou grec, participant la războiul troian), r. Babinski* etc.

- **probe (p), teste (t):**

• *p. Delbet-Mocquot, t. (scor) Apgar, t. Lugol, t. Papanicolau, t. Sia, t. Valsalva* etc.;

- **reacții (r):**

• *r. Bence-Johnes, r. Bordet-Wassermann, r. Takata-Ara* etc.

⑤ Cultura eponimelor românești în bio-medicină

Într-o gândire și acțiune de tip conservator, neangajant, *precedentul* (ce au făcut și alții - este normal, putem deci să facem și noi) devine capital, posibilitate și chiar oportunitate (facem și noi ceva).

În științele juridice *precedentul* este esențial - ca reper, raportare, măsură de judecată și logică a faptelor. În plus obiectul *justiției restaurative* este asigurarea restituirii, *restituției de drept*, în baza existenței de fapt. În astfel de registre de „analiză și procedură” *precedentul* devine permisiune, ferește de greșelile potențiale și asigură acceptanța, acordul.

După 1990, în România s-a produs o efervescentă de adăugare a eponimelor, mai ales în domeniul medical (institute, spitale, universități) - de stat și private - deoarece la nivelul societății s-a înregistrat o schimbare de viziune, care se identifica prin redobândirea identității, individualității, personalității și prin cultura eponimelor.

Prezentăm o selecție din *eponimele românești* - oficializate și instituționalizate - la organizații, instituții, spitale, descoperiri și realizări *medicale*.

5.1. Universități, institute, centre, spitale:

- Universitățile de Medicină și Farmacie: *Carol Davila* - București, *Iuliu Hațieganu* - Cluj-Napoca, *Victor Babeș* - Timișoara, *Grigore T. Popa* - Iași, *Ovidius* - Constanța;

- Institutele Naționale de Cercetare-Dezvoltare: pentru Microbiologie și Imunologie *Cantacuzino* - București, în domeniul Patologiei și Științelor Biomedicale *Victor Babeș* - București;
- Institutele Naționale de: Diabet, Nutriție și Boli Metabolice *Prof. Dr. Nicolae Paulescu* - București, Medicină Legală *Prof. Dr. Mina Minovici* - București, Endocrinologie *Constantin I. Parhon* - București, Gerontologie și Geriatrie *Ana Aslan* - București, Otopeni, Boli Infecțioase *Prof. Dr. Matei Balș* - București, Medicină Aeronautică și Spațială *General Doctor Aviator Victor Anastasiu* - București, Hematologie Transfuzională *Prof. Dr. C. T. Nicolau* - București;
- Institutele Oncologice: *Prof. Dr. Alexandru Trestioreanu* - București, *Prof. Dr. I. Chiricuță* - Cluj-Napoca;
- Institutele de Sănătate Publică: *Prof. Dr. Iuliu Moldovan* - Cluj-Napoca, *Prof. Dr. Leonida Georgescu* - Timișoara;
- Institutele de Boli Cardiovasculare: *Prof. Dr. C. C. Ilescu* - București, *Prof. Dr. I. M. Georgescu* - Iași;
- Institutele de: Pneumoftiziologie *Marius Nasta* - București, Virusologie *Ștefan S. Nicolau* - București, Biologie și Patologie Celulară *Nicolae Simionescu* - București, Fonoaudiologie și Chirurgie Funcțională ORL *Prof. Dr. Dorin Hociotă* - București;
- Institutele: pentru Ocrotirea Mamei și Copilului *Alfred D. Rusescu* - București, Inimii *Nicolae Stănicioiu* - Cluj-Napoca;
- Centrele: Clinic de Urgență de Boli Cardiovasculare *Dr. Constantin Zamfir* - București, de Boli Reumatismale *Dr. Ion Stoia* - București, de Patologie NeuroMusculară *Dr. Horia Radu* - Vâlcele;
- Spitalul Universitar de Urgență *Elias* - București;
- Spitalele Clinice de Urgență: Militar Central *Dr. Carol Davila* - București, *Bagdasar-Arseni* - București, *Prof. Dr. Octavian Fodor* - Cluj-Napoca, *Prof. Dr. N. Oblu* - Iași și pentru copii: *Grigore Alexandrescu* - București, *L. Țurcanu* - Timișoara;
- Spitalul de Urgență *Prof. Dr. Dimitrie Gerota* - București;
- Spitalele Clinice de: Nefrologie *Dr. Carol Davila* - București, Psihiatrie *Prof. Dr. Alexandru Obregia* - București, Boli Infecțioase și Tropicale *Victor Babeș* - București, Copii *Dr. Victor Gomoiu* - București, Chirurgie Oro-Maxilo-Facială *Prof. Dr. Dan Theodorescu* - București, Obstetrică-Ginecologie *Prof. Dr. Panait Sârbu* - București;
- Spitalele Municipale: *Dr. Alexandru Simionescu* - Hunedoara, *Dr. Eugen Nicoară* - Reghin;
- Spitalul de Psihiatrie *Dr. Gheorghe Preda* - Sibiu.

5.2. Boli, sindroame, semne, reflexe [15-21]:

- boala *Nicolau*, dermită livedoidă *Nicolau*, gangrenă localizare fesieră, Ștefan Gh. Nicolau, 1874-1970, dermatovenerolog român;
- semnul *Anghelescu*, apare în tuberculoza vertebrală, Constantin Anghelescu, 1869-1948, chirurg român
- semnul *Kreindler*, apare în coree, Arthur Kreindler, 1900-1988, neurolog român
- semnul *Marinescu*, apare în siringomielielie, Gheorghe Marinescu, 1863-1938, neurolog român
- semnul *Noica*, apare în hipertonia extrapiramidală, Dimitrie Noica, 1869-1937, neurolog român
- semnul (*Grozovici*) *Pastia*, apare în scarlatină, Constantin Pastia, 1883-1926, medic român
- sindromul *Marinescu-Sjögren*, ataxie cerebeloasă + cataractă congenitală + întârziere psihică și somatică + defecte de keratinizare a părului
- sindromul *Parhon*, tip de obezitate feminină, Constantin Parhon, 1874-1969, endocrinolog român

- reflexul (patologic) palmo-mentonier *Marinescu-Radovici*

5.3. Reactivi și medicamente

- reactivul *Folin-Ciocalteu*

Vintilă Ciocalteu 1890-1947, biochimist român,

metoda Lowry (1951) - cea mai cunoscută reacție de dozare a proteinelor - este o variantă a metodei Folin-Ciocalteu

- medicamente originale românești (mărci și brevete), cu denumiri eponime-toponime, semnătură în facsimil și inscripționarea/specificarea autorului:

Gerovital H₃[®] - produs original Prof. Dr. Ana *Aslan* (România)

Gero-H₃-*Aslan*[®] - produs original Prof. Dr. Ana *Aslan* (Germania)

Aslavital[®] - produs original Prof. Dr. Ana *Aslan*

Folcisteina U[®] - produs original Prof. Dr. Simion Oeriu

Boicil Forte[®] - produs original Dr. Vasile *Boici*

Covalitin 1, 2, 3[®] - produs original Dr. chim. *Covaliu Tina*

Rodilemid[®] - produs original Dr. med. *Romulus Dinu* și

Dr. chim. *Ileana Dinu*

Pell-Amar[®] - produs original Dr. Ionescu-Călinești

(extras din nămolul de *Amara*)

Ulcosilvanil[®] - produs original Dr. doc. Ioan Pușcaș (de la Șimleul *Silvaniei*)

Trofopar[®] - produs original Dr. med. Magdalena Timar

© Strategii, modele și exemple de restituție

6.1. Modele de consecvență, acțiune și promovarea civilizației

O notificare importantă pentru cultura și fenomenul toponimelor, eponimelor și ctitoriilor. Normal și firesc, moral și etic, respectând spiritul istoric, complementar cu cel național este ca:

- descoperirile în știință să poarte numele savantului sau inventatorului care le-a făcut;
- ctitoriile să fie individualizate prin numele fondatorului, arhitectului, constructorului și/sau celui care a finanțat și suportat cheltuielile (în totalitate sau în mare parte) ale edificiului respectiv;
- eponimele să cinstească personalități și activități de excelență, puse în slujba unor idei, cauze sau națiuni, pentru progresul civilizației și binelui universal.

De facto, toponimul, eponimul și ctitoria consfințesc numele descoperitorului sau ctitorului, constituie un omagiu - în timp și în spațiu - adus unei somități și reprezintă un prilej de cinstire și respect pentru cultură și popor.

Întreaga civilizație umană, istorie și geografie, arheologie și arhitectură, artă, știință și cultură sunt „construite”, jalonate, clasificate și redată prin toponime și eponime, prin ctitorii și patrimoniu, prin exemple și denumiri, prin modele și referințe reprezentative:

- de la *războaie, bătălii, răzcoale, revolte, revoluții la imperii, state, dinastii, alianțe*, de la *fortificații (zidul, valul) la monumente, arcuri de triumf și la păci, tratate, congrese*;
- de la *piramide, temple, coloane, colonne, canale la castele, palate, basoreliefuri, fresce, mausoleuri, faruri, coloși*, de la *ateneuri, stadioane, piețe, mausoleuri, panteonuri la catedrale, capele, biserici, mănăstiri, sinagogi, moschei, pagode, temple*, de la *teatre, opere, băi la biblioteci, muzee, tezaure, biblii, coduri, pravile*.

Pentru „markeri” în cultura umanității edificatoare sunt exemplele privind Bibliotecile celebre și „nașterea” Universităților.

Prezentăm în ordine cronologică înființarea bibliotecilor - ca tezaur al cunoașterii, informațiilor și civilizației:

- vestita Bibliotecă *din Alexandria* - secolul 3 î.d.Hr., în Egipt, cu cca. 700000 de volume, arsă în mai multe rânduri;
- Biblioteca *Kanazawa* - din Yokohama, Japonia, fondată în 1275;
- Biblioteca *Bodleiana* - a Universității Oxford din Anglia, întemeiată în 1602 de diplomatul și bibliofilul englez Sir Thomas BODLEY (1545-1613), prima bibliotecă publică din

Europa și a doua ca mărime din Anglia; deține peste 5000000 cărți, 135000 manuscrise și *Tetraevangheliul de la Neamț*, întocmit și împodobit cu miniaturi la 1429 de Gavriil URIC;

- Biblioteca *Ambroziana* - din Milano, Italia, întemeiată de cardinalul Frederico BORROMEO și numită după *patronul orașului - Sfântul AMBROZIE*, este prima bibliotecă publică din Italia, deschisă în **1609**, care conținea 30000 cărți, 12000 manuscrise și mari colecții de tablouri; astăzi deține 850000 cărți rare, 35000 manuscrise, 2100 incunabule și celebrul *Codex Atlanticus* cu 1700 desene și manuscrise ale lui Leonardo Da VINCI;

- Biblioteca *Arsenalului* - din Paris, construită la jumătatea sec. 18, deschisă publicului în **1797**, cuprinde peste 1000000 tipărituri, 15000 manuscrise, 124000 stampe, 12000 titluri de periodice;

- Biblioteca *Academiei Române* - din București, înființată în **1867** pentru depozitarea documentelor de importanță națională, păstrează cca. 85% din fondul național de manuscrise și documente tipărite, colecții de hărți, stampe, fotografii, partituri muzicale, monede, iar majoritatea fondurilor au fost create prin donații; „sufletul” Bibliotecii a fost acad. Ioan BIANU (1856-1935) - filolog român, prof. univ. la București, editor de texte vechi, sinteze, biografii, cataloage, secretar pentru redactarea *Dicționarului limbii române*, Director al Bibliotecii (1879-1935) și Secretar general (1927-1929), Președinte (1929-1932), Vicepreședinte (1932-1935) al Academiei Române;

- Biblioteca *Congresului USA (Library of Congress)* - din Washington, DC, USA, înființată în **1880** pentru păstrarea documentelor Congresului, a devenit Bibliotecă Națională datorită creșterii fondurilor de documente, cuprinde arhivele președinților USA (până la Calvin Coolidge), 14000000 volume, 36000000 manuscrise, hărți, partituri, reviste, casete video ș. a., având un fond de peste 88000000000 documente, publică un Catalog Național (cărțile din 2500 biblioteci din Canada și USA; sediul inițial a fost în Capitoliu, în 1897 a fost ridicată clădirea actuală principală, are ca anexe Casele memoriale ale președinților USA Thomas JEFFERSON și James MADISON;

* Ca notă remarcabilă, este extrem de elocvent grija americană pentru istorie și patrimoniu, pentru identitate și tradiție, tocmai într-un stat foarte heterogen (federal, multinațional și multiconfesional) și cu o istorie de numai 233 ani (la 4 iulie 1776 a adoptat *Declarația de Independență a USA*) - comparativ cu istoria multimilenară egipteană, indiană și chineză.

Renașterea - una din cele mai înfloritoare, productive, transformatoare și inovatoare epoci culturale din istoria Europei (sec. 14-16) a fost precedată și apoi susținută prin înființarea - activitatea *Universităților* - ca instituții de învățământ superior (științific, laic), structurate în facultăți și secții.

În ordinea cronologică a inaugurării, atestării și funcționării:

- 1088/1158 - Universitatea din Bologna, Italia (cea mai veche universitate din Europa);

* După aproape 1 mileniu, Universitatea din Bologna și-a restatut și promovat premiera - pionieratul în învățământul universitar european, prin adoptarea *Magna Charta Universitatum - Bologna*, care prin aderare și semnare de către universitățile europene, a devenit un act programatic în europeanizarea - globalizarea învățământului superior.

- 1096/1188/1231 - Universitatea din Oxford, Anglia;
- 1222 - Universitatea din Padova, Italia;
- 1224 - Universitatea din Napoli/Neapole, Italia;
- 1253-1257 - Universitatea *Sorbona* din Paris, Franța (întemeiată de teologul *Robert de SORBON*, ca un Colegiu de studii teologice, intrată din 1808 în componența Universității din Paris);
- 1284 - Universitatea din Cambridge, Anglia;
- 1289 - Universitatea din Montpellier, Franța;
- 1290 - Universitatea din Lisabona (port. Lisboa), Portugalia;
- 1303 - Universitatea din Roma, Italia;
- 1321 - Universitatea din Florența (it. N. Firenze), Italia;
- 1364 - Universitatea din Cracovia (pol. Kraków), Polonia;

- 1423 - Universitatea din Parma, Italia;
- 1460 - Universitatea din Basel (fr. Bâle), Elveția;
- 1477 - Universitatea din Uppsala, Suedia.

* Programatice și vizionare sunt gândirea, fapta și cuvântul marelui om politic Vasile GOLDIȘ privind legătura indisolubilă între idealuri, învățământ, cultură și progres a societății românești: *Universitatea este pentru noi sinteza superioară a aspirațiilor noastre culturale, e sinteza năzuințelor noastre.*

6.2. Tradiție și contemporaneitate - exemplul Aradului

Orașul ARAD este un vechi centru de istorie și civilizație românească, un tezaur de tradiție și patrimoniu în cultura României.

Atestat documentar în anul 1131, menționat ca oraș în 1329 este ocupat de turci în 1522 și eliberat de armatele lui Mihai VITEAZUL în 1599. Revine sub stăpânire otomană (1616-1685), apoi sub dominație habsburgică, iar din 1918 redevine României.

Aradul reprezintă un centru al luptei pentru emanciparea națională a românilor: în sec. 16 - cetate, în anul 1812 - prima Școală normală românească din Transilvania - *Schoala preparandă sau pedagoghicească a nației românești*, 1816-1817 - Teatrul vechi, 1892 - Tribunalul, sec. 19 - Primăria, 1 iulie 1901 - Vasile GOLDIȘ se stabilește la Arad, ca secretar al Episcopiei Ortodoxe Române, 1910-1913 Palatul culturii, în 1912 Vasile GOLDIȘ publică lucrarea *Despre problema naționalităților*, la Editura *Concordia* din Arad.

Anul 1918 este pentru țară Anul Marii Uniri, anul Unirii Transilvaniei cu Țara, anul României Mari. Pentru Arad anul 1918 este *de facto et de iure* Anul Vasile GOLDIȘ: tribunul redactează textul *Declarația de la Oradea* (12 oct.) și manifestul *Către națiunea română* (6 nov.), în numele Marelui Sfat al națiunii române, redactează manifestul *Către popoarele lumii* - difuzat prin telegraf din Praga în întreaga lume și publicat în ziarul *Românul*, în română și franceză (18 nov.), tipărește în *Românul* textul *Convocării Adunării Naționale de la Alba-Iulia* (21 nov.), iar pe 1 Decembrie 1918 rostește celebrul său *Discurs de la Alba-Iulia și Rezoluția Unirii* [22].

Prin noi înșine!, publicat de Vasile GOLDIȘ în *Tribuna*, an (vol.)14, nr. 38, p. 3, 19 febr. - 4 martie, 1910, la Arad, este un manifest vizionar - ante Unire, o strategie națională socio-politică - pentru consolidarea și perenitatea Unirii din 1918, și un testament de conștiință peste ani, ca învățătură și practică pentru generațiile ce va să vină și au venit.

Proiecția creativă în timp a Crezului GOLDIȘ (ideal - credință - acțiune: prin noi înșine și prin unitate) este actualizată după 80 de ani de forța intelectuală a Aradului contemporan - selecție: Universitatea de vest *Vasile Goldiș*, Muzeul Memorial *Vasile Goldiș* (în fostul palat al ziarului *Românul*), Centrul de Cercetări de Istorie și Teorie Literară *Ioan Slavici*, Centrul de Cercetare a Literaturii *Argheziene*, Expoziția de artă donată de Doina și Baruțu T. Arghezi, Biblioteca Centrală Universitară *Tudor Arghezi*, Grădina Botanică și Complexul Universitar Macea [23].

Universitatea de Vest *Vasile Goldiș* (UVVG) din Arad are ca patron spiritual pe Vasile GOLDIȘ (1862-1934) - ilustră personalitate românească, ideolog și tribun al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918, o consfințire eponimică a creatorului de școală, societate și unitate românească. Înființată în 1990, acreditată în 2002, semnatară a *Magna Charta Universitatum de la Bologna* și deci inclusă în *Aria europeană a învățământului superior* [23], Universitatea a obținut în 2009 Calificativul maxim *HIGH CONFIDENCE rating*, acordat de ARACIS - Agenția Română pentru Asigurarea Calității Învățământului Superior.

După 20 ani de învățământ academic, în 2009 UVVG a devenit o citadelă a științei și culturii arădene, transilvane și euro-regionale, integrată la nivel european: membră EUA - Asociației Universităților Europene, Consorțiului European *Carolus Magnus*, Asociației Universităților Danubiene, Asociației Universităților Transcarpatice, deținând vicepreședinția FEDE - Federației Europene a Școlilor Superioare (organism participativ al Consiliului Europei) [23].

Profilul celor 9 (nouă) Facultăți redau dimensiunea educațională - universitară: Facultatea de: (1) medicină, farmacie și medicină dentară, (2) științele naturii, (3) inginerie, (4) științe economice, (5) informatică, (6) științe juridice, (7) psihologie, științe ale educației și asistență socială, (8) științe umaniste, politice și administrative și (9) educație fizică și sport.

Sub egida UVVG-Arad, integrarea cercetării științifice [24] cu învățământul universitar și practica profesională este asigurată pentru creșterea calității vieții într-o dimensiune pluridisciplinară, competitivă și multiculturală de: Institutul de Științe ale Vieții, Centrul de consiliere psihopedagogică PLUSEGO, Incubatorul tehnologic și de afaceri IT, Centrul de sondare a opiniei publice, Centrul de studii iudaice, Centrul româno-brazilian, Centrul cultural italian, Centrul de studii germanice *Friedrich SCHILLER*.

Dimensiunea de formare - informare - publicistică - promovare a științei și culturii în societatea cunoașterii este dezvoltată continuu de UVVG-Arad prin: Zilele Academice Arădene (organizate anual și structurate pe secțiuni/facultăți), Editura UVVG-Arad (*Vasile Goldiș* University Press), Biblioteca Centrală Universitară *Tudor Arghezi*, Reviste științifice acreditate CNCIS (selecție: *Studia Universitatis Vasile Goldiș*, *Studii de Știință și Cultură*, *Fiziologia- Physiology*, *Jurnalul Medical Arădean*, *Studii Juridice* etc.), de zeci de cărți, tratate și monografii de specialitate, de Expoziția permanentă a UVVG etc.

Dimensiunea europeană - postulată vizionar de Vasile GOLDIȘ în urmă cu peste jumătate de veac: *Se flutură imaginea statelor unite europene* - este realizată de UVVG-Arad prin: Centrul de informare și integrare europeană; prin inițierea și organizarea din 1999 a Conferințelor euro-regionale DKMT (Danube - Kris - Mures - Tisa Euroregion), ajunse în 2009 la a 11-a ediție; prin inițierea și organizarea din 2009 a Conferințelor euro-regionale UECDA (Unconventional Energies in the Carpathian and Danubian Area); prin publicarea a numeroase monografii despre anvergura europeană a marilor înaintași (Gheorghe Șora și Eugen Gagea, *Vasile Goldiș, despre cultura Română și Europeană*, 260 pp., Ed. Gutenberg Univers, Arad, 2004 [9]; Vasile Man, *Baruțu T. Arghezi, un spirit European*, 121 pp., *Vasile Goldiș* University Press, Arad, 2009 [25]) etc.

Sub „cupola de marcă” a UVVG-Arad s-a creat în 20 de ani o elită de acțiune academică, care a înfăptuit „renașterea” aproape milenarului Arad, care în 2011 va aniversa 880 de ani de atestare documentară. „Renașterea” este realizată prin integrarea tradiției și patrimoniului în progres și dezvoltare, prin conservarea și dezvoltarea istoriei în continuitatea contemporaneității, prin identificare și jalonare eponimică, prin muncă și creație pentru societatea de mâine, în societatea europeană.

6.3. Patrimoniu românesc în neuroștiințe, neuro-psiho-farmacoterapie, psihiatrie și sănătate mintală - exemplul Bucureștiului

Pentru a fi promovate în cultura românească și universală, descoperirile și creația, pionieratul, prioritățile și premierele realizate de personalitățile și savanții români trebuie identificate și cinșite, prin oficializare și instituționalizare. Cultura informațională, societatea cunoașterii și globalizarea culturii ne asigură cele mai eficiente metode, mijloace și strategii. Rămâne numai - cu simț de responsabilitate - să ne facem datoria în a le folosi.

În spiritul istoriei universale, tradiției și valorilor, al faptelor oamenilor politici și de cultură, al precedentelor și procedurilor fără număr oferite permanent de străinătate, *Departamentul de Profilaxie și Cercetare a Stresului* de la *Spitalul Clinic de Psihiatrie „Prof. Dr. Al. Obregia”*, București desfășoară o strategie de restituție a patrimoniului, științei și premierelor românești în cultura națională și internațională.

6.3.1. Ctitoria - patrimoniul - eponimul Alexandru OBREGIA

Prof. Dr. Alexandru OBREGIA (1860-1937) este incontestabil personalitatea care a impus psihiatria românească la standardele europene. Doctorat la numai 28 ani, priorități mondiale: puncția occipitală - 1908 și metoda includerii în celoidină, unul dintre cei mai mari organizatori de sănătate publică ai țării, deosebit de prețuit de somitățile medicale europene ale vremii, pionier al

neuroștiințelor și sănătății mintale din România, creator de școală - psihiatria bucureșteană și numeroase alte realizări medicale și științifice de marcă [26, 27].

Ctitoria Alexandru OBREGIA este *Spitalul Central de Boli Mintale și Nervoase din București* - la inaugurarea sa în anul 1923 unul dintre cele mai mari și moderne spitale europene, care a aniversat 85 ani de existență în anul 2008. Cu totul vizionar, și înaintea Europei, printr-o muncă titanică de 40 de ani, construcția și dotarea spitalului (1907-1923), a fost precedată de etapele: juridică-legislativă (1892-1906), de fundamentare și prognoză (1893-1906), de proiectare și arhitectură (1905-1907), apoi inaugurat (1923) și condus (1923-1930) de ctitorul său prof. dr. Alexandru OBREGIA.

Nerecunoașterea eponimică a propriei ctitorii (chiar și după moartea sa în 1937) și anacronismul/confuzia eponimică (din 1951, de când spitalul a fost denumit printr-un Decret cu un alt eponim - Gheorghe MARINESCU) au reprezentat o mare injustețe față de realitatea istorică și față de realizarea la standard european a prof. dr. Alexandru OBREGIA.

În perioada 1995-1998 s-a realizat restituția după 75 ani a *Ctitoriei Al. OBREGIA* și după 47 ani a *Eponimului Al. OBREGIA*. Restituția de drept consfințește realitatea și istoria de fapt, corectează vechiul eponim, nedreptatea și înfăptuiește o *triplă reparație/restituire*: istorică, morală și de patrimoniu (practica juridică romană/latină: *De facto et absque iure*). S-a realizat astfel un *model-strategie de restituție-patrimoniu* în știință, medicină și cultură, pentru a fi oficializat, instituționalizat și aplicat în numeroasele restituții - necesare în prezent și viitor - de personalități, excelențe, instituții și valori din România [27, 28].

6.3.2 Restituția premierelor științifice realizate de Petre BRÂNZEI și

Corneliu GIURGEA

Prof. Dr. Doc. Petre BRÂNZEI (1916-1985), renumit psihiatru al Școlii de la Socola - Iași a fundamentat 2 (două) premiere mondiale [26, 27, 29]:

- *nootropul - neuro/psiho/trop - somatotrop ASFA (DCI: acidul 4-sulfonamido fenoxicetic)* (1958-1985);

- *conceptul/constructivismul tridimensional/psihiatria bio-psiho-socială* (1970-1985);

Prof. Dr. Corneliu GIURGEA (1923-1995), o autoritate internațională în domeniul neuroștiințelor (România: 1949-1962, Belgia: 1962-1995) și-a înscris numele și creația în știința mondială [26, 27, 29]:

- *conceptele/strategia - nootropă/neurometabolică și anti-aging/pro-longevitate;*

- *inventica - terapia nootropă, geriatrică, anti-aging (medicamente/nutriceutice) -*

Piracetam (DCI)/Nootropil® (UCB-Pharma) și Etiracetam (DCI).

Restituția premierelor științifice românești s-a făcut într-o primă etapă la nivel național în 3 (trei) cărți de specialitate (2007 [30], 2008 [31] și 2009 [29]), în vol. 1-2009 [27] și vol. 2-2010 [28] ale *Primei Consfătuiri Naționale de Istorie a Psihiatriei Românești* (Oradea, 2009) și în *Enciclopedia Medicală Românească*, 2009 (editată în 5 volume, 3830 pp., sub egida *Academiei Române și Academiei de Științe Medicale* [26]).

Pentru viitor se impune extinderea și promovarea: patrimoniului - restituțiilor (*ca trecut*) - valorilor naționale (*ca prezent*), prin oficializare - instituționalizare - internaționalizare - management și globalizare culturală. Precum la alte țări și națiuni, pentru civilizația românească, cultura, tradiția și excelența națională, strategia ctitorii/identitate/repere - pionierate/premiere - toponime/eponime trebuie să devină o permanență și să fie tratată cu respect și responsabilitate.

Este necesar de a fi corectate greșelile din *trecut*, de a nu se mai face în *prezent* noi inadvertențe sau modificări voite/rău intenționate, cât și de a fi susținute în *viitor* acțiunile reparatorii, de restituire în cadrul normalității naționale și internaționale.

🕒 Concluzii

Lucrarea demonstrează universalitatea tradiției, patrimoniului și restituției în toate civilizațiile umane și personalizarea - jalonarea prin ctitorii - toponime - eponime.

Indiferent de timp (epocă) și spațiu (geografie) toate țările și națiunile lumii își respectă istoria, pionieratele și premierele în știință și cultură.

Lucrarea analizează prin exemple („studii de caz”) strategii în domeniu realizate de alte țări, iar pentru România sunt prezentate exemplul Aradului și Bucureștiului.

BIBLIOGRAFIE

1. Veyne, P., *Comment on écrit l'histoire* suivi de *Foucault révolutionne l'histoire*, Paris, FR, Editions de Seuil, 1978.
2. Cornuțiu, G., *De ce o istorie a psihiatriei românești?* pp. 7-9, In: G. Cornuțiu (ed.), *Prima Consfătuire Națională de Istorie a Psihiatriei Românești*, vol. 1, Oradea, 3-5 sept. 2009, *Analele Universității din Oradea. Fascicula Medicală* nr. 3(1), 2009.
3. Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, *DEX - Dicționarul explicativ al limbii române*, ed. 2, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1998.
4. Jeuge-Maynard, I. (ed.), *Le petit Larousse illustré*, Paris, FR, Larousse, 2009.
5. Munteanu, E., Munteanu, L.-G., *Aeterna Latinitas. Mică enciclopedie a gândirii europene în expresie latină*, Iași, Polirom, 1996.
6. Iorga, N., *Oameni cari au fost*, vol. 1-2, prima ediție critică integrală cu note și comentarii realizată de Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, Craiova, Editura Tipografiei de Sud, 2009.
7. Mareș, N., *Ioan Paul al II-lea. Un Papă Sfânt*, București, Curtea Veche Publ., 2009.
8. Iovan, M., *Filosofia și crezul politic ale lui Vasile Goldiș*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 2006.
9. Șora, G., Gagea, E., *Vasile Goldiș. Despre cultura română și europeană*, Arad, Ed. Gutenberg Univers, 2004.
10. Berindei, D., *Portrete istorice ale românilor. Domni, regi, eroi, cărturari, oameni politici, literați*, București, Compania, 2009.
11. Schneider, F., *Copilărie sub trei cărmuiri (evocări mozaice)*, Arad, ”Vasile Goldis” University Press, 2009.
12. Iordan, I., *Toponimia română*, București, Ed. Academiei, 1963.
13. Chioreanu, A., Măciu, M., Nicolescu, N. C., Rădulescu, Gh., Șuteu, V. (eds.), *Mic Dicționar Enciclopedic*, ed. 2 rev. ad., București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1978.
14. Chihaia, L., Cifor, L., Ciobanu, A., Cobet, D., Dima, E., Florescu, C., Teodorovici, M., Teodorovici, C. (eds.), *Dicționar enciclopedic ilustrat*, Chișinău, Ed. Cartier, 1999.
15. Simici, P., Mincu, A., Ionescu-Amza, G., Cărnaru, S. (eds.), *Dicționar medical*, vol. 1 (A-H), București, Ed. Medicală, 1969.
16. Simici, P., Mincu, A., Ionescu-Amza, G., Cărnaru, S. (eds.), *Dicționar medical*, vol. 2 (I-Z), București, Ed. Medicală, 1969.
17. Russu, G., *Boli și sindroame cu nume proprii (Ghid-dicționar)*, vol. 1 (A-K), Iași, Ed. Junimea, 1975.
18. Russu, G., *Boli și sindroame cu nume proprii (Ghid-dicționar)*, vol. 2 (L-Z), Iași, Ed. Junimea, 1976.
19. Domart, A., Bourneuf, J. (eds.), *Nouveau Larousse médical*, Paris, FR, Éd. Larousse, 1993.
20. Anderson, D. M. (ed.), *Dornald's Illustrated Medical Dictionary*, 30th ed., Philadelphia, PA, Elsevier-Saunders, 2003.
21. Rusu, V., *Dicționar medical*, ed. 3 rev. ad., București, Ed. Medicală, 2007.
22. Șora, G., Gagea, E., *O zi din viața lui Vasile Goldiș: 1 Decembrie 1918 și proclamarea Marii Uniri de la Alba Iulia*, Arad, Ed. Gutemberg Univers, 2006.
23. Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad (Rector: Prof. Dr. Aurel Ardelean), *1918 - 90 ani - 2008 Marea Unire (1918 - 90 years - 2008 The Great Union)*, Arad, RO, Foreign Languages Press Group ”Romania”, 2008.

24. Pisoschi, A., Ardelean, A., *Aspecte metodologice în cercetarea științifică*, București, Ed. Academiei Române, 2007.
25. Man, V., *Baruțu T. Arghezi, un spirit european. Însemnări și convorbiri literare*, Arad, Ed. "Vasile Goldis" University Press, 2009.
26. Riga, S., Riga, D., Capitolul 27 - Psihiatrie, pp. 2124-2172; Capitolul 30 - Medicina anti-îmbătrânire și științele longevității, pp. 2230-2253, In: N. Ursea (ed.), *Enciclopedia medicală românească*, București, Ed. Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, 2009.
27. Riga, S., Riga, D. et al., Restituția Prof. dr. Alexandru Obregia, pp. 53-93; Restituția Prof. Dr. Doc. Petre Brânzei, pp. 94-117; Prof. Dr. Corneliu E. Giurgea: medicația nootropă, anti-aging, piracetamul și clasa racetamilor, pp. 191-210; Prof. Dr. Doc. Petre Brânzei: nootropul neurometabolic ASFA, pp. 211-219; In: G. Cornuțiu (ed), *Prima Consfătuire Națională de Istorie a Psihiatriei Românești*, vol. 1, Oradea, 3-5 sept. 2009, *Analele Universității din Oradea. Fascicula Medicală*, nr. 3(1), 2009.
28. Riga, S., Riga, D., Restituție și patrimoniu în neuroștiințe și medicina românească, In: G. Cornuțiu (ed), *Prima Consfătuire Națională de Istorie a Psihiatriei Românești*, vol. 2, Oradea, 3-5 sept. 2009, *Analele Universității din Oradea. Fascicula Medicală*, 2010 (sub tipar).
29. Riga, D., Riga, S. et al., Argument pentru restituție, pp. 113-122; Restituția Petre Brânzei - fondatorul conceptului bio-psiho-social, pp. 123-154; Restituția Petre Brânzei - nootropul neurometabolic ASFA, pp. 155-166; Restituția Corneliu E. Giurgea - medicația nootropă, anti-aging, piracetamul și clasa racetamilor, pp. 167-189, In: G. Cornuțiu, D. Marinescu (eds.), *Orientări și perspective în gândirea psihiatrică românească actuală*, vol. 3, Oradea, Ed. Universității din Oradea, 2009.
30. Riga, D., Riga, S., *Medicina anti-îmbătrânire și științele longevității*, București, Ed. Cartea Universitară, 2007.
31. Riga, S., Riga, D., *Stresologie, adaptologie și sănătate mintală*, București, Ed. Cartea Universitară, 2008.